

معرفت آفریدگار

برگرفته از کتاب: تاریخ بلعمی

اثر: ابوعلی بلعمی

مفهوم کلی متن: «تمامی موجودات، آفریده‌ی خداوند بزرگ هستند و نعمت‌های خدا شامل حال آنهاست، پس باید خالق را پرستید و ستایش کرد و در مورد او و موجوداتش فکر کرد؛ زیرا باعث روشنی دل می‌شود و غافل شدن از این کار سبب تاریکی دل است.»

کلمه‌های مهم:

خَلق: آفریده، مردم

خالق: کسی که خلق می‌کند، آفریدگار ≠ مخلوق

پرستیدن: پرستش کردن

سپاس‌داری: سپاس‌گزاری کردن، شکرگزاری

مخلوق: آفریده، خلق شده ≠ خالق

غفلت: گمراهی، فراموشی

نادانی: جهل، حماقت ≠ دانایی

تاریخ ادبیات:

«ابوعلی بلعمی»

- از بزرگان و نویسندگان تاریخ و زبان ادب فارسی

در قرن چهارم بود.

- روزگاری وزیر سامانیان (امیر نصر سامانی) بود.

- ترجمه‌ی تاریخ طبری (تاریخ بلعمی) به زبان

فارسی از آثار اوست.

- نثر کتاب ساده و روان است.

شعری از سعدی شیرازی

«باد بهاری وزید از طرف مرغزار باز به گردون رسید ناله‌ی هر مرغزار»

معنی: از طرف صحرا باد بهاری وزید (بهار رسید) و صدای پرندگان ضعیف و عاشق به آسمان رسید.

واژه } مرغزار: سبزه‌زار، چمنزار
 مرغزار: پرندۀ ناتوان و ضعیف، نحیف
 گردون: آسمان، سپهر

تعداد جمله ← ۲ جمله (۲ فعل) باد بهاری از طرف مرغزار وزید و ناله‌ی هر مرغزار و ناتوان به آسمان رسید.

آرایه ← ۱- تناسب یا شبکه‌ی معنایی بین کلمه‌های: بهاری، مرغزار، گردون، ناله و مرغزار

۲- کنایه: به گردون رسیدن کنایه از پخش شدن صدا است.

«خیز و غنیمت شمار، جنبش باد ربیع ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار»

معنی: بلند شو و از ورزش باد بهاری، صدای آهنگین پرندگان و بوی خوش لاله‌زار بهره ببر.

واژه } غنیمت: هر چیزی که بدون زحمت به دست آمده باشد.
 ربیع: فصل بهار
 موزون: آهنگین، دارای وزن

تعداد جمله ← ۲ جمله (۲ فعل) خیز و جنبش باد ربیع، ناله‌ی آهنگین پرندگان و بوی خوش لاله‌زار را غنیمت بشمار.

آرایه ← تناسب یا شبکه‌ی معنایی بین کلمه‌های: ربیع، ناله‌ی موزون، مرغ، بو و لاله‌زار

«هر گل و برگی که هست یاد خدا می‌کند بلبل و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار»

معنی: هر گل و برگ درختی مشغول ذکر خداست، پرندگانی مثل بلبل و قمری چه می‌خوانند؟ ذکر خداوند را می‌گویند.

واژه ← قمری: فاخته

تعداد جمله ← ۴ جمله (۳ فعل و ۱ فعل حذف شده) هر گل و برگی که هست، یاد خدا می‌کند، بلبل و قمری چه خواند؟ یاد

خداوندگار را (خواند)

آرایه ← تناسب یا شبکه‌ی معنایی بین کلمه‌های: گل، برگ، بلبل و قمری

«برگ درختان سبز در نظر هوشیار هر ورقش دفتری‌ست، معرفت کردگار»

معنی: هر برگ از درختان سبز رنگ در نظر انسان باهوش مانند دفتر معرفت است که سبب شناخت خداوند می‌شود. (با تفکر در

آفرینش می‌توان خدا را شناخت.)

واژه } ورق: برگ کاغذ و درخت
 معرفت: شناسایی، علم، دانش
 کردگار: یکی از نام‌های خداوند متعال

تعداد جمله ← ۱ جمله (۱ فعل) هر ورق برگ درختان سبز در نظر هوشیار دفتری برای معرفت کردگار است.

آرایه ← تشبیه برگ سبز درختان به دفتر معرفت.

مشبه: برگ درختان سبز

مشبه‌به: دفتر معرفت

وجه‌شبه: شناخت خداوند

ادات تشبیه: حذف شده است.

تاریخ ادبیات:

«شیخ مصلح‌الدین سعدی شیرازی»

- یکی از بزرگ‌ترین شاعران و نویسندگان ایران در قرن هفتم است.
 - آموزش‌های مقدماتی را در شیراز فرا گرفت.
 - برای اتمام تحصیلات به بغداد رفت. پس از ۳۵ سال سفر به شیراز برگشت.
 - کتاب بوستان یا سعدی‌نامه را در سال (۶۵۵ هـ. ق) به نظم و در قالب مثنوی سرود. این کتاب یک دیباچه و ده باب دارد.
 - کتاب گلستان را در سال (۶۵۶ هـ. ق) با نثری زیبا و آمیخته به شعر نوشت. این کتاب هشت باب و یک دیباچه دارد و موضوع آن تعلیمی و اخلاقی است.
 - دیوان شعر نیز از او بر جا مانده است که مجموعه‌ی این آثار «کلیات سعدی» نامیده می‌شود.

یادآوری:

«جمله و انواع جمله از نظر مفهوم»

به مجموعه‌ی منظم و منطقی کلمه‌ها که اندیشه‌ها، خواسته‌ها و احساسات را بیان می‌کند؛ جمله می‌گویند. جمله‌ها از نظر مفهوم عبارتند از:

۱- «جمله‌ی خبری»: به جمله‌ای می‌گویند که درباره‌ی کسی یا چیزی یا وقوع حادثه‌ای خبر می‌دهد. در پایان جمله‌ی خبری نقطه گذاشته می‌شود؛ مانند:

معلم چند کلمه را روی تخته نوشت.
 پروانه از گروه ایمان برخاست.
 فردوسی شاعر بزرگ ایرانی است.

۲- «جمله‌ی پرسشی (سؤالی)»: به جمله‌ای می‌گویند که درباره‌ی کسی یا چیزی یا وقوع حادثه‌ای سؤال می‌کند و در پایان آن علامت سؤال (?) گذاشته می‌شود. جمله‌ی پرسشی با افزودن کلمه‌های پرسشی مانند: آیا، چرا، چگونه، چه وقت و چه کسی، بر سر جمله‌ی خبری ساخته می‌شود؛ گاهی نیز با تغییر لحن، جمله‌ی خبری به جمله‌ی پرسشی تبدیل می‌شود؛ مانند:

این گندم‌ها را چه کسی کاشته است؟
کودکی گفت: من چه کار کنم؟
 آن مرد آمد؟

۳- «جمله‌ی عاطفی»: جمله‌ای است که به وسیله‌ی آن یکی از عواطف خود از قبیل: تعجب، تمنی، خشم، آرزو و ... را بیان می‌کنیم و در پایان آن علامت تعجب (!) می‌آید، مانند:

چه نان گرم و خوشمزه‌ای!
 کاش فیل‌ها بال داشتند!
 خوش به حالت! چه جای خوبی رفتی!
گفت: به‌به، به تو می‌گویند هنرمند!
 من از دشمنان بیزارم!

۴- «جمله‌ی امری (دستوری)»: جمله‌ای است که به وسیله‌ی آن انجام گرفتن کار یا پذیرفتن حالت و صفتی را به کسی امر می‌کنیم، در پایان جمله‌ی امری نقطه گذاشته می‌شود؛ مانند:

مادر گفت: بهتر است از او معذرت بخواهی.
گفت: ای آشنا بخش مرا.
 برو کارگر باش و امیدوار.
 میازار موری که دانه کش است.

بیشتر بدانیم:

«نهاد و گزاره»: به بخشی از جمله‌ی خبری که در مورد آن خبر داده می‌شود، «نهاد» و به خبری که در مورد نهاد داده می‌شود، «گزاره» می‌گویند، مانند:

علی‌اکبر دهخدا در تهران به دنیا آمد.

نهاد گزاره

این دیدارها برای محمد جالب بود.

نهاد گزاره

آفتاب در حال غروب بود.

نهاد گزاره

«روش پیدا کردن نهاد»: برای پیدا کردن «نهاد»، فعل جمله را با (چه کسی یا چه چیزی) سؤالی می‌کنیم، جواب آن نهاد جمله است؛ مانند:

پدر برای بدرقه‌ی مهمان رفت.

چه کسی رفت؟ پدر

بهنیاز از شاگردان نزدیک ابوعلی سینا بود.

چه کسی بود؟ بهنیاز

ناگهان صدای دلنشینی به گوش رسید.

چه چیزی به گوش رسید؟ صدای دل‌نشین

«جایگاه نهاد در جمله»: نهاد معمولاً در ابتدای جمله آورده می‌شود اما در بعضی نثرها و مخصوصاً در شعر، نهاد در میان و آخر جمله نیز آورده می‌شود؛ مانند:

هرگز نرسد به منزل عشق بی‌بدرقه‌ی تو کاروان‌ها
بی یاد تو نیست هیچ مرغی در سبزه و باغ و بوستان‌ها

جایگاه فعل در جمله‌ی خبری: «فعل» همیشه در قسمت گزاره آورده می‌شود؛ مانند:

ریحانه از گروه اخلاق بلند شد.

نهاد گزاره

پیرزن نخ‌های تور را پاره کرد.

نهاد گزاره

دام و تور و تله، برای مرغ‌های زیبا و خوش‌آواز است.

نهاد گزاره

نهاد فاعلی (فاعل) و نهاد غیرفاعلی: به نهادی که کننده‌ی کار است، «نهاد فاعلی» می‌گویند. نهاد فاعلی همان فاعل جمله است؛ مانند: رستم با خدای خود به راز و نیاز می‌پردازد.

نهاد فاعلی

و به نهادی که کننده‌ی کار نیست و فقط پذیرنده‌ی حالت است، «نهاد غیرفاعلی» می‌گویند؛ مانند:

رستم بسیار خسته و تشنه است.

نهاد غیرفاعلی

تعداد کلمه‌های نهاد و گزاره: تعداد کلمه‌های نهاد و گزاره محدودیتی ندارد و هرچند کلمه می‌تواند داشته باشد؛ مانند: معلم چند کلمه روی تخته نوشت.

نهاد گزاره

دوستش پرسید.

نهاد گزاره

همه‌ی آن بزرگان علم و ادب، فرزندان من هستند.

نهاد گزاره

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

- ۱- کدام یک از عبارات‌های زیر «دستوری» است؟
 (۱) هر گل و برگ که هست یاد خدا می‌کند
 (۲) بلبل و قمری چه خواند، یاد خداوندگار
 (۳) خیز و غنیمت شمار جنبش باد ربیع
 (۴) باد بهاری وزید از طرف مرغزار
- ۲- عبارت زیر «چند جمله» است؟
 «اندیشه کردن اندر کار خالق و مخلوق، روشنایی افزایش اندر دل و غفلت ازین و ناندیشیدن، تاریکی افزایش اندر دل و نادانی، گمراهی است.»
 (۱) یک جمله
 (۲) دو جمله
 (۳) سه جمله
 (۴) چهار جمله
- ۳- در کدام گزینه، کلمه‌های «متضاد» به کار رفته است؟
 (۱) این همه مخلوق را خالق است که آفریدگار ایشان است.
 (۲) بر نعمت آفریدگار سپاس‌داری باید کردن.
 (۳) اندیشه کردن اندر کار خالق روشنایی افزایش در دل.
 (۴) نعمت بر ایشان از وی است.
- ۴- «معنای» درست کلمه‌های زیر در کدام گزینه آمده است؟
 «ربیع، مرغزار، گردون، معرفت»
 (۱) فصل تابستان، چمنزار، فلک، شناخت
 (۲) فصل تابستان، چمنزار، فلک، علم و دانش
 (۳) فصل بهار، چمنزار، فلک، شناخت
 (۴) فصل بهار، چمنزار، فلک، علم و دانش
- ۵- «نهاد» کدام گزینه در ابتدای جمله آمده است؟
 (۱) بی یاد تو نیست هیچ مرغی
 (۲) سیمرغ و عقاب و باز و شاهین
 (۳) هرگز نرسد به منزل عشق
 (۴) خرد را تو روشن بصر کرده‌ای
 (۱) در سبزه و باغ و بوستان‌ها
 (۲) ذکر تو کند در آشیان‌ها
 (۳) بی بدرقه‌ی تو کاروان‌ها
 (۴) چراغ هدایت تو بر کرده‌ای
- ۶- در کدام گزینه، «جمله‌ی پرسشی» به کار رفته است؟
 (۱) باد بهاری وزید از طرف مرغزار
 (۲) بلبل و قمری چه خواند، یاد خداوندگار
 (۳) باز به گردون رسید ناله‌ی هر مرغزار
 (۴) ای یاد تو بر دل و زبان‌ها
- ۷- «تعداد جمله‌های» کدام گزینه نادرست است؟
 (۱) باد بهاری وزید از طرف مرغزار
 (۲) هر گل و برگ که هست، یاد خدای کند
 (۳) بی یاد تو نیست هیچ مرغی
 (۴) جبرئیل و ملائک مقرب
 (۱) باز به گردون رسید، ناله‌ی هر مرغزار (دو جمله)
 (۲) بلبل و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار (سه جمله)
 (۳) در سبزه و باغ و بوستان‌ها (یک جمله)
 (۴) ذکر تو کند در آسمان‌ها (یک جمله)
- ۸- «نهاد» کدام گزینه، درست مشخص نشده است؟
 (۱) بی یاد تو نیست هیچ مرغی
 (۲) هرگز نرسد به منزل عشق
 (۳) سیمرغ و عقاب و باز و شاهین
 (۴) برگ درختان سبز در نظر هوشیار
 (۱) در سبزه و باغ و بوستان‌ها
 (۲) بی بدرقه‌ی تو کاروان‌ها
 (۳) ذکر تو کند در آشیان‌ها
 (۴) هر ورقش دفتری است معرفت کردگار
- ۹- کدام یک از پسوندهای زیر «اسم مکان» می‌سازد؟
 (۱) زار
 (۲) گر
 (۳) گار
 (۴) ی

(تیزهوشان - ۹۲)

۱۰- ارتباط کلمه‌ها در کدام یک از گزینه‌ها به درستی رعایت نشده است؟

- ۱) سیم (نقره) - هول (هراس) - پی (گام) - ارث (وارث) (هم‌معنی - متضاد - مترادف - جمع)
- ۲) مقصود (مقاصد) - حس (حواس) - زینده (درخور) - صیف (شتا) (هم‌خانواده - جمع - مترادف - متضاد)
- ۳) فراز (فرود) - مانده (خسته) - رمه (دسته‌ی حیوانات) - ملفوظ (تلفظ) (متضاد - مترادف - جمع - هم‌خانواده)
- ۴) فر (زیبایی) - طایفه (قوم و خویش) - فاتحه (فرجام) - تعدیل (تعادل) (مترادف - جمع - متضاد - هم‌خانواده)

۱۱- کلمه‌های کدام گزینه «هم‌خانواده» نیستند؟

- ۱) مخلوق، خلقت، خلق
- ۲) غفلت، اغفال، غافل
- ۳) افکار، فکور، کفّار
- ۴) معرفت، عرفان، عارف

۱۲- کتاب بوستان سعدی در چه «قالبی» سروده شده است؟

- ۱) غزل
- ۲) قصیده
- ۳) مثنوی
- ۴) قطعه

۱۳- «بیت» زیر با کدام گزینه کامل می‌شود؟

- ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار .....
- ۱) باد بهاری وزید از طرف مرغزار
  - ۲) هر گل و برگی که هست یاد خدا می‌کند
  - ۳) برگ درختان سبز در نظر هوشیار
  - ۴) خیز و غنیمت شمار، جنبش باد ربیع

۱۴- با توجه به متن درس چه کاری سبب «روشنایی دل» می‌شود؟

- ۱) آفریدگار را پرستیدن
- ۲) بر نعمت آفریدگار سپاس‌داری کردن
- ۳) اندیشه کردن در کار خالق و مخلوق
- ۴) اندیشه کردن در کار مخلوق

۱۵- «نثر معرفت آفریدگار» برگرفته از کدام کتاب است؟

- ۱) تاریخ بیهقی از ابوالفضل بیهقی
- ۲) تاریخ بلعمی از ابوعلی بلعمی
- ۳) کلیله و دمنه از نصرالله منشی
- ۴) قابوس‌نامه از عنصرالمعالی کیکاووس

۱۶- در عبارت زیر چند «فعل» به کار رفته است؟

- «غفلت ازین کار و نااندیشیدن، تاریکی افزایش اندر دل و نادانی، گمراهی است.»
- ۱) یک فعل
  - ۲) دو فعل
  - ۳) سه فعل
  - ۴) چهار فعل

(تیزهوشان - ۹۲)

۱۷- ترتیب کدام دسته از کلمه‌ها در فرهنگ لغت درست است؟

- ۱) طپانچه - پشتک - طفیلی - طفولیت
- ۲) طریقت - طلایه - طنین - طینت
- ۳) طعن و لعن - طعمه‌گذاری - طمطراق - طمع
- ۴) طرفین - طغیان - طیب خاطر - طول موج

۱۸- بیت زیر از کدام «شاعر» است؟

- «سیمرغ و عقاب و باز و شاهین
 ۱) سعدی شیرازی ۲) فردوسی
 ذکر تو کند در آشیان‌ها»
 ۳) احمد جام ۴) ملک‌الشعراى بهار

۱۹- ساختمان کدام کلمه‌ی غیرساده متفاوت است؟

- ۱) بوستان
- ۲) کردگار
- ۳) لاله‌زار
- ۴) سیمرغ

۲۰- «رابطه‌ی» کلمه‌ها در کدام گزینه، متفاوت است؟

- ۱) باغ و بوستان
- ۲) خالق و مخلوق
- ۳) روشنایی و تاریکی
- ۴) هوشیار و غافل

۲۱- نهاد کدام گزینه، نهاد فاعلی (فاعل) نیست؟

- ۱) باد بهاری وزید از طرف مرغزار، باز به گردون رسید ناله‌ی هر مرغزار
- ۲) هر گل و برگی که هست یاد خدا می‌کند، بلبل و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار
- ۳) برگ درختان سبز در نظر هوشیار، هر ورقش دفتری‌ست معرفت کردگار
- ۴) سیمرغ و عقاب و باز و شاهین، ذکر تو کند در آشیان‌ها

- ۲۲- کدام یک از ترکیب‌های زیر، «وصفی» نیست؟
 (۱) برگ درختان (۲) ناله‌ی موزون (۳) باد بهاری (۴) بوی خوش
- ۲۳- «مفهوم» کدام بیت با بقیه‌ی بیت‌ها متفاوت است؟
 (۱) سمیرغ و عقاب و باز و شاهین
 (۲) بی یاد تو نیست هیچ مرغی
 (۳) برگ درختان سبز در نظر هوشیار
 (۴) هر گل و برگی که هست یاد خدا می‌کند
 ذکر تو کند در آشیان‌ها
 در سبزه و باغ و بوستان‌ها
 هر ورقش دفتریست معرفت کردگار
 بلبل و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار
- ۲۴- نسبت کلمه‌های «مقرب و بعید» مانند کدام گزینه است؟
 (۱) روح و روان (۲) خالق و مخلوق (۳) معرفت و عرفان (۴) غفلت و فراموشی
- ۲۵- در عبارت زیر، «نقش» کدام یک از واژه‌های مشخص شده با بقیه متفاوت است؟
 «این همه خلق را که شما بینید بدین چندین بسیاری، خالقی است که آفریدگار ایشان است. اندیشه کردن اندر کار خالق مخلوق، روشنایی افزایش اندر دل و غفلت ازین و نا اندیشیدن تاریکی افزایش اندر دل و نادانی گمراهی است.»
 (۱) شما (۲) غفلت ازین (۳) روشنایی (۴) نادانی
- ۲۶- گروه کلمه‌های کدام گزینه «غیر ساده» هستند؟
 (۱) بوستان - خطابخش - سمیرغ - کاروان
 (۲) مرغزار - بهار - خداوندگار - هوشیار
 (۳) گمراهی - بخشنده - دستگیر - جنبش
 (۴) پوزش‌پذیر - لاله‌زار - درختان - کردگار
- ۲۷- «آرایه‌ی» به کار رفته در کدام گزینه، متفاوت است؟
 (۱) هر گل و برگی که هست یاد خدا می‌کند
 (۲) بی یاد تو نیست هیچ مرغی
 (۳) باد بهاری وزید از طرف مرغزار
 (۴) ای یاد تو بر دل و زبان‌ها
 بلبل و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار
 در سبزه و باغ و بوستان‌ها
 باز به گردون رسید ناله‌ی هر مرغزار
 افتاده چو روح بر روان‌ها
- ۲۸- در عبارت زیر چند «مفعول» به کار رفته است؟
 «اندیشه کردن اندر کار خالق و مخلوق، روشنایی افزایش اندر دل و غفلت ازین و نااندیشیدن، تاریکی افزایش اندر دل و نادانی گمراهی است.»
 (۱) ۳ (۲) ۴ (۳) ۱ (۴) ۲
- ۲۹- جمع و مفرد کلمه‌ها در کدام گزینه درست است؟
 (۱) جلد (اجلاد) - حفظ (حافظ) - آفت (آفات) - قوه (قوا)
 (۲) وارث (ورثه) - سند (مستندات) - شرط (مشروط) - حکیم (حکما)
 (۳) لون (الوان) - عجیب (عجایب) - مجلد (مجلدات) - وارث (وراث)
 (۴) وحش (وحوش) - خروش (خروشان) - ملک (املاک) - سند (اسناد)
- ۳۰- در کدام گزینه «آرایه‌ی تشخیص» به کار نرفته است؟
 (۱) بلبلی گفت سحر با گل سرخ
 (۲) به صحرا سرود این چنین خار کن
 (۳) آن قصه شنیدید که در باغ یکی روز
 (۴) گفت ماهی‌خوار با ماهی ز دور
 که این همه خار به گرد تو چراست
 که از کندن خار کس خوار نیست
 از جور تبر زار بنالید سپیدار
 که چه می‌خواهی ازین دریای شور
- ۳۱- ترتیب الفبایی «واژه‌های» زیر در کدام گزینه آمده است؟
 (۱) حفره - حصول - حکمت - حوادث
 (۲) حصول - حفره - حکمت - حوادث
 (۳) حکمت - حصول - حفره - حوادث
 (۴) حکمت - حفره - حصول - حوادث

- ۳۲- «معنی» درست کلمه‌های مشخص شده در کدام گزینه آمده است؟
 «باد بهاری وزید از طرف مرغزار»
 «خیز و غنیمت شمار جنبش باد ربیع»
 ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار»
 (۱) صحرا- آسمان- عاشق- بهار
 (۲) صحرا- آسمان- بیمار- بهاری
 (۳) چمنزار- آسمان- عاشق- بهاری
 (۴) چمنزار- آسمان- ضعیف- بهار
- ۳۳- کدام گزینه نادرست است؟
 (۱) خداوند دستگیر (وصفی)- منزل عشق (اضافی)- باد بهاری (وصفی)
 (۲) برگ درختان (اضافی)- معرفت کردگار (اضافی)- بوی خوش (وصفی)
 (۳) مرغزار (وصفی)- یاد خداوندگار (اضافی)- ناله‌ی موزون (اضافی)
 (۴) باد ربیع (اضافی)- ناله‌ی مرغ (اضافی)- خداوند خطابش (وصفی)
- ۳۴- کدام گزینه در مورد «سعدی شیرازی» نادرست است؟
 (۱) سعدی برای اتمام تحصیلات به بغداد رفت و پس از ۳۵ سال سفر به شیراز برگشت.
 (۲) سعدی کتاب گلستان را در سال «۶۵۶» با نثری زیبا در ده باب نوشت.
 (۳) نام دیگر کتاب بوستان، «سعدی‌نامه» است.
 (۴) یکی از بزرگ‌ترین شاعران و نویسندگان ایران در قرن هفتم است.
- ۳۵- در میان گروه کلمه‌های زیر چند کلمه «غلط املایی» دارند؟
 «منزل عشق- ملائک مُغرب- باد ربیع- سپاس‌گذاری کردن- غفلت- مرقرار- بلبل و قمری- مرغزار- قفلت و نادانی- معرفت کردگار»
 (۱) ۳
 (۲) ۴
 (۳) ۵
 (۴) ۶
- ۳۶- «مفهوم» کدام بیت نادرست است؟
 (۱) خیز و غنیمت شمار جنبش باد ربیع
 (۲) سیمرغ و عقاب و باز و شاهین
 (۳) برگ درختان سبز در نظر هوشیار
 (۴) باد بهاری وزید از طرف مرغزار
 ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار (مغتنم‌شمردن فرصت‌ها)
 ذکر تو کند در آشیان‌ها (ستایش کردگار)
 هر ورقش دفتری ست معرفت کردگار (ستایش انسان دانا)
 باز به گردون رسید ناله‌ی هر مرغزار (فرارسیدن فصل بهار)
- ۳۷- نسبت کلمه‌های «جهل و حماقت» مانند کلمه‌های کدام گزینه است؟
 (۱) خالق و مخلوق
 (۲) پرستیدن و سپاس‌داری
 (۳) وزن و موزون
 (۴) سیمرغ و عقاب
- ۳۸- متن زیر چند «جمله» است؟
 «صیادی ضعیف را ماهی قوی به دام اندر افتاد، طاقت حفظ آن نداشت، ماهی برو غالب آمد و دام از دستش ربود و برفت. دیگر صیادان دریغ خوردند و ملامتش کردند، گفت: ای برادران، مرا روزی نبود و ماهی را روزی مانده بود.»
 (گلستان سعدی)
 (۱) ۷
 (۲) ۸
 (۳) ۱۰
 (۴) ۱۱
- ۳۹- در کدام بیت، کلمه‌های «غیر ساده» بیش‌تر به کار رفته است؟
 (۱) سیمرغ و عقاب و باز و شاهین
 (۲) باد بهاری وزید از طرف مرغزار
 (۳) برگ درختان سبز در نظر هوشیار
 (۴) بی‌یاد تو نیست هیچ مرغی
 ذکر تو کند در آشیان‌ها
 باز به گردون رسید ناله‌ی هر مرغزار
 هر ورقش دفتری ست معرفت کردگار
 در سبزه و باغ و بوستان‌ها

- متن زیر را با دقت بخوانید و به سؤال‌های ۴۰ تا ۴۳ پاسخ دهید.
 «حاتم طایی را گفتند: از تو بزرگ همت‌تر در جهان دیده‌ای یا شنیده‌ای؟ گفت: بلی، روزی چهل شتر قربانی کرده بودم امرای عرب را. پس به گوشه‌ی صحرائی به حاجتی برون رفته بودم. خارکنی را دیدم پشته فراهم آورده، گفتمش: به مهمانی حاتم برو که خلقی بر سفره‌ی او گرد آمده‌اند. گفت:
 هر که نان از عمل خویش خورد «منت حاتم طایی نبرد»
 من او را به همت و جوانمردی، از خود برتر دیدم. (گلستان سعدی)

۴۰- حکایت بالا چه «مفهومی» را سفارش می‌کند؟

- (۱) سخاوت و بخشندگی
 (۲) همت و جوانمردی
 (۳) فضیلت قناعت
 (۴) خوش خلقی و بخشش

۴۱- «نقش» کدام کلمه در متن بالا با بقیه‌ی کلمه‌ها متفاوت است؟

- (۱) خارکن (۲) پشته (۳) امرای عرب (۴) چهل شتر

۴۲- در متن بالا، کدام یک از «انواع جمله» به کار نرفته است؟

- (۱) خبری (۲) پرسشی (۳) عاطفی (۴) امری

۴۳- «مفهوم» کدام بیت به مفهوم حکایت بالا، نزدیک‌تر است؟

- (۱) تو نیکی می‌کن در دجله انداز
 که ایزد در بیابانت دهد باز
 (۲) از مکافات عمل غافل مشو
 گندم از گندم بروید جو ز جو
 (۳) به دست آهن تفته کردن خمیر
 به از دست بر سینه پیش امیر
 (۴) مبر حاجت به نزدیک ترشروی
 که از خوی بدش فرسوده گردی

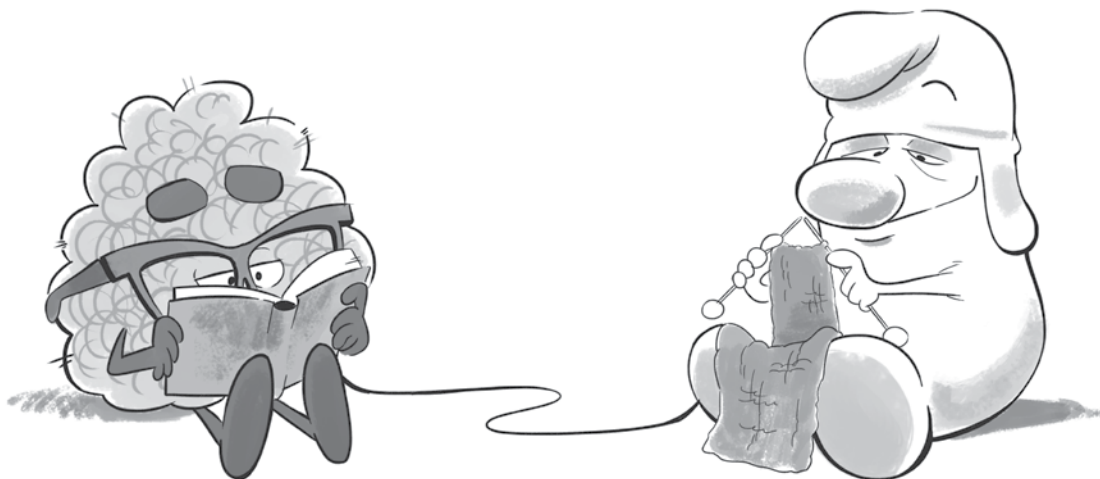
۴۴- حرف (را) در کدام گزینه، نشانه‌ی «مفعول» است؟

- (۱) یکی از بزرگان گفت پارسایی را چه گویی در حق فلان عابد.
 (۲) اسکندر رومی را پرسیدند: دیار مغرب و مشرق به چه گرفتی؟
 (۳) یکی از صاحب‌دلان زور آزمایی را دید.
 (۴) حکیمی را پرسیدند از سخاوت و شجاعت کدام بهتر است؟

۴۵- کدام جمله با بقیه متفاوت است؟

- (۱) خیز و غنیمت شمار، جنبش باد ربیع
 (۲) به دانش‌گرای و بدو شو بلند
 (۳) برو شیر درنده باش ای دغل
 (۴) باد بهاری وزید از طرف مرغزار

(تیزهوشان - ۹۲)

پاسخ‌های تشریحی

- ۱- گزینه‌ی ۳ خیز و غنیمت شمار جنبش باد ربیع، جمله‌ی دستوری است.
- ۲- گزینه‌ی ۳ در عبارت سه فعل به کار رفته است: افزایش، افزایش و است (کلمه‌ی نااندیشیدن فعل حساب نمی‌شود و مصدر است).
- ۳- گزینه‌ی ۱ کلمه‌های خالق و مخلوق مخالف و متضاد هستند.
- ۴- گزینه‌ی ۳ معنای کلمه‌ها عبارت است از: فصل بهار، چمنزار، فلک و شناخت
- ۵- گزینه‌ی ۲ برای پیدا کردن نهاد، فعل جمله را با چه کسی یا چه چیزی سؤال می‌کنیم، جواب آن نهاد جمله است.
چه کسی بی‌یاد تو نیست؟ هیچ مرغی
چه کسی ذکر تو کند؟ سیمرغ و عقاب و باز و شاهین
چه چیزی نرسد؟ کاروان‌ها
چه کسی روشن بصر کرده؟ تو
نهاد بیت دوم در ابتدای جمله آمده است.
- ۶- گزینه‌ی ۲ بلبل و قمری چه خوانند؟ جمله‌ی پرسشی است. جمله‌های گزینه‌های دیگر خبری هستند.
- ۷- گزینه‌ی ۲ در بیت سه فعل دیده می‌شود: یاد می‌کند، خواند و هست و یک فعل نیز به قرینه‌ی لفظی حذف شده است. یاد خداوندگار را (خواند)، پس بیت چهار جمله است.
- ۸- گزینه‌ی ۱ نهاد جمله (هیچ مرغی) است. چه کسی بی‌یاد تو نیست؟ (هیچ مرغی)
- ۹- گزینه‌ی ۱ با اضافه کردن پسوند (زار) به بعضی از اسم‌ها، اسم مکان ساخته می‌شود؛ مانند: مرغزار، چمنزار، ریگزار
- ۱۰- گزینه‌ی ۱ کلمه‌های (هول و هراس) مترادف هستند، نه متضاد و کلمه‌ی وارث، جمع کلمه‌ی ارث نیست.
- ۱۱- گزینه‌ی ۳ کلمه‌ی کفّار با کلمه‌های افکار و فکور هم‌خانواده نیست. ریشه‌ی کلمه‌ی کفّار (کفر) است اما ریشه‌ی کلمه‌های افکار و فکور (فکر) است.
- ۱۲- گزینه‌ی ۳ کتاب بوستان سعدی در قالب مثنوی سروده شده است.
- ۱۳- گزینه‌ی ۴ خیز و غنیمت شمار جنبش باد ربیع
- ۱۴- گزینه‌ی ۳ اندیشه کردن در کار خالق و مخلوق، روشنایی افزایش اندر دل.
- ۱۵- گزینه‌ی ۲ متن برگرفته از کتاب تاریخ بلعمی از ابوعلی بلعمی است.
- ۱۶- گزینه‌ی ۲ فعل‌ها عبارتند از: افزایش و است. نااندیشیدن با این که مفهوم فعل را به همراه دارد، چون زمان و شخص کننده‌ی کار ندارد، فعل نیست و مصدر است.
- ۱۷- گزینه‌ی ۲ طریقت، طلایه، طنین و طینت
- ۱۸- گزینه‌ی ۳ بیت سروده‌ی احمد جام عارف دوره‌ی سلجوقی است.
- ۱۹- گزینه‌ی ۴ زیرا کلمه‌های بوستان، کردگار و لاله‌زار از یک بخش با معنی و پسوند ساخته شده‌اند. اما کلمه‌ی سیمرغ از دو بخش با معنی ساخته شده است: سی + مرغ
- ۲۰- گزینه‌ی ۱ کلمه‌های باغ و بوستان، خالق و مخلوق و روشنایی و تاریکی متضاد هم هستند اما کلمه‌های باغ و بوستان مترادف هستند.
- ۲۱- گزینه‌ی ۳ زیرا نهاد جمله (برگ درختان سبز) کننده‌ی کار نیست و فقط پذیرنده‌ی حالت است.
- ۲۲- گزینه‌ی ۱ زیرا اگر به پایان آن (تر) اضافه کنیم معنی نمی‌دهد و این ترکیب، اضافی (مضاف و مضاف‌الیه) است.
- ۲۳- گزینه‌ی ۳ در گزینه‌های دیگر شاعر تأکید می‌کند که همه‌ی موجودات و مخلوقات به یاد و ستایش خداوند مشغول هستند، اما در این گزینه می‌گوید: دقت در آفریده‌های خداوند سبب شناخت خدا می‌شود.
- ۲۴- گزینه‌ی ۲ کلمه‌های مقرب و بعید (دور و نزدیک)، مخالف و متضاد هم هستند مثل کلمه‌های: خالق و مخلوق، اما کلمه‌های: روح و روان و غفلت و فراموشی مترادف و هم‌معنی هستند و کلمه‌های: معرفت و عرفان هم‌خانواده‌اند.

- ۲۵- گزینه ۲ کلمه‌ی روشنایی نقش مفعول را در جمله دارد. اما کلمه‌های شما، غفلت ازین و نادانی نهاد جمله هستند.
- ۲۶- گزینه ۳ همه‌ی کلمه‌های به کار رفته در این گزینه غیرساده هستند: گمراه + ی، بخش + نده، دست + گیر و جنب + ش. اما کلمه‌های: کاروان، بهار و درختان در گزینه‌های دیگر ساده هستند.
- ۲۷- گزینه ۴ آرایه‌ی به کار رفته در این گزینه تشبیه است اما در گزینه‌های دیگر آرایه‌ی تشخیص (جان‌بخشی به اشیاء) به کار رفته است.
- ۲۸- گزینه ۴ در این عبارت ۲ مفعول به کار رفته است: روشنایی و تاریکی، چه چیزی را افزایش؟ تاریکی و روشنایی. جمله‌ی آخر جمله‌ی اسنادی است و نیاز به مفعول ندارد.
- ۲۹- گزینه ۳ لون (الوان)، عجیب (عجایب)، مجله (مجلدات)، وارث (وراث)
- ۳۰- گزینه ۲ در گزینه‌های دیگر شاعر به بلبل، تبر و ماهی‌خوار جان و شخصیت انسانی بخشیده است و از زبان آن‌ها سخن گفته است.
- ۳۱- گزینه ۲ حصول - حفره - حکمت - حوادث
- ۳۲- گزینه ۴ معنی درست کلمه‌ها عبارتند از: چمنزار - آسمان - ضعیف و بهار
- ۳۳- گزینه ۳ ترکیب ناله‌ی موزون ترکیب وصفی یا موصوف و صفت است. زیرا به پایان آن می‌توان پسوند (تر) افزود: ناله‌ی موزون‌تر
- ۳۴- گزینه ۲ سعدی کتاب گلستان را در سال «۶۵۶» با نثری زیبا در هشت باب نوشت.
- ۳۵- گزینه ۲ چهار کلمه‌ی: مغرب - سپاس‌گذاری - مرغزار - و قفلت از نظر املائی نادرستند و درست آن‌ها عبارتند از: مُقَرَّب (نزدیک) - سپاس‌گزاری (ستایش) - مرغزار (چمنزار) - غفلت (نادانی)
- ۳۶- گزینه ۳ شاعر در این بیت می‌گوید: دقت کردن در مخلوقات خداوند سبب شناخت خداوند است.
- ۳۷- گزینه ۲ کلمه‌های: جهل و حماقت مترادف و هم‌معنی هستند مانند کلمه‌های: پرستیدن و سپاس‌داری، کلمه‌های: خالق و مخلوق متضادند. کلمه‌های: وزن و موزون، هم‌خانواده‌اند و کلمه‌های: سیمرغ و عقاب متناسبند.
- ۳۸- گزینه ۴ متن شامل ۱۱ جمله است (۱۰ فعل و ۱ منادا) افتاد، نداشت، آمد، ربود، برفت، خوردند، کردند، گفت، ای برادران (منادا)، نبود و مانده بود. منادا در شمارش جمله، ۱ جمله (شبه‌جمله) حساب می‌شود.
- ۳۹- گزینه ۲ در بیت ۳ کلمه‌ی غیرساده به کار رفته است: بهار + ی، مرغ + زار و نال + ه در بیت (۱)، یک کلمه‌ی غیرساده به کار رفته است: سی + مرغ، در بیت (۳)، دو کلمه‌ی غیرساده: هوش + یار و کرد + گار و در بیت (۴)، نیز یک کلمه‌ی غیرساده به کار رفته است: بو + ستان
- ۴۰- گزینه ۳ حکایت سعدی، فضیلت قناعت را سفارش می‌کند. اگر انسان به نانی که از زور و بازوی خود به دست آورده، قناعت کند بهتر است که چشم به مال دیگران داشته باشد.
- ۴۱- گزینه ۳ کلمه‌های: خارکن، پشته و چهل شتر مفعول جمله هستند اما کلمه‌ی امرای عرب، متمم است زیرا حرف (را) نشانه‌ی مفعول نیست و به معنی حرف اضافه‌ی (برای) است. چهل شتر برای امرای عرب قربانی کردم.
- ۴۲- گزینه ۳ در حکایت جمله‌ی عاطفی به کار رفته است. روزی چهل شتر قربانی کرده بودم (خبری) از تو بزرگ‌همت‌تر در جهان دیده‌ای (پرسشی) و به مهمانی حاتم برو (امری)
- ۴۳- گزینه ۳ بیت سوم مفهوم قناعت را سفارش می‌کند: انجام سخت‌ترین کارها برای به دست آوردن روزی بهتر است از این که در مقابل دیگران تعظیم کنی . . .
- ۴۴- گزینه ۳ حرف را در زمان گذشته گاهی به معنی حرف اضافه‌ی: از، به و برای بوده است و نشانه‌ی مفعول نیست؛ مانند: پارسایی را ← به پارسایی
اسکندر رومی را ← از اسکندر رومی
حکیمی را پرسیدند ← از حکیمی پرسیدند
- ۴۵- گزینه ۴ جمله‌های به کار رفته در گزینه‌های دیگر جمله‌های دستوری و امری هستند که انجام کاری را به کسی دستور می‌دهند؛ اما در گزینه (۴)، جمله‌ی خبری به کار رفته که آمدن فعل بهار را خبر می‌دهد.